

визначає напрями його використання. Чистий прибуток на УДППЗ “Укрпошта” розподіляється Генеральною дирекцією на: резерв; розвиток виробництва і соціальної сфери; додаткове матеріальне заохочення; дивіденди; покриття простроченої дебіторської заборгованості, штрафів, неустойок та ін.

Висновки. Таким чином, прибуток – це важлива економічна категорія, яка відіграє значну роль у розвитку підприємства, особливо в умовах ринку. На досліджуваному підприємстві збільшуються витрати та прослідковується тенденція до зменшення рентабельності послуг, що унеможлиблює технічний та соціальний розвиток підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка поштового зв'язку: навч. посіб. / [В.М. Орлов, Н. Ю.Потапова-Сінько, О. С. Редькін, Н. П. Спільна та ін.]. – Одеса: ВМВ, 2006. – С. 298–300.

2. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г.Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2005. – С. 452.

3. Основні показники роботи УДППЗ “Укрпошта” – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ukrposhta.com/www/upost.nsf/\(documents\)/49190913299E4365C22575D8002841E1](http://www.ukrposhta.com/www/upost.nsf/(documents)/49190913299E4365C22575D8002841E1) – відкрито 03.10.2010.

4. Ткаченко Є. Ю. Система управління прибутком підприємства / Є. Ю. Ткаченко // Вісник Сумського НАУ. Серія “Економіка та менеджмент”. – Випуск 3–4 (20–21), 2006. – С. 214–219.

5. Фінанси підприємств: підручник / [А. М. Поддєрьогін, М. Д.Білик, Л. Д.Буряк та ін.]. – [5-те вид., перероб. та допов.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 90–109.

УДК 658.012.8

Цвайг Х. І., Гримак А. В.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ХАРАКТЕРИСТИКА ТА МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ

Розглянуто сутність економічної безпеки підприємства, механізм формування та шляхи її забезпечення.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, загроза економічній безпеці, ризик, стратегія.

Tsvaig K., Grimak A.

ECONOMIC SECURITY COMPANY: ESSENCE, CHARACTERISTICS AND MECHANISM OF FORMATION

The essence of economic security, formation mechanism and ways of ensuring it.

Keywords: economic security of the enterprise, the threat of economic security, risk, strategy.

Вступ. В сучасних умовах всі підприємства, незалежно від форм власності, повинні вміти виживати у жорстоких умовах конкурентної боротьби та криміналізації суспільства, пристосуватись до динамічних змін в економіці, політиці, суспільстві в цілому. Зазначені умови сприяють зародженню багатьох непередбачуваних небезпек, реальних та потенційних загроз, ще молодому підприємництву України. За цих умов перед власниками, керівниками та підприємцями стоїть проблема забезпечення їх економічної безпеки,

стабільної й прибуткової виробничо-господарської діяльності, яка набуває надзвичайної актуальності.

Економічна безпека – новий напрямок розвитку науки. Поняттю економічної безпеки підприємства та чинникам впливу на діяльність підприємства приділена увага в працях вітчизняних вчених, таких як: О.І. Барановський, І.О. Бланк, О.І. Захаров, П.Я. Пригунов, В.С. Сідак, М.І. Камлик, В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк, С.М. Шкарлет. Серед російських вчених загальним питанням економічної

безпеки приділили увагу В.К. Сенчагов, О.А. Грунін, С.О. Грунін.

Постановка завдання. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень з даної теми, деякі питання, пов'язані з особливостями функціонування українських підприємств та механізми забезпечення їх економічної безпеки, залишаються недостатньо вивченими. З огляду на це, метою статті є визначення та характеристика сутності економічної безпеки підприємства, аналіз механізму формування та шляхів її забезпечення.

Результати. Поява такого чинника в економіці підприємства, як економічна безпека було обумовлено самим життям. Наукова та методична розробка проблеми економічної безпеки окремих господарюючих суб'єктів (підприємств, фірм) різних форм власності знаходиться в початковій стадії. До початку 90-х років минулого століття, протягом майже шістдесятирічного періоду українські підприємства факторів ризику у своїй діяльності практично не відчували, так як вони самі, а також підприємства та організації, пов'язані з ними договірними зобов'язаннями, були державною власністю. Це означало, що за всіма зобов'язаннями в кінцевому підсумку відповідальність несла держава в особі відповідних міністерств і відомств. Система державного замовлення гарантувала своєчасну та стовідсоткову оплату всієї виробленої продукції.

Різкий перехід від планової економіки до ринкових методів господарювання зумовив появу на підприємствах структур безпеки, так як будь-який господарюючий суб'єкт, незалежно від величини його працюючих активів, оточений різними факторами ризику, здатними в один момент зруйнувати будь-які матеріальні та фінансові ресурси. Якщо спробувати провести детальний аналіз причин провалів підприємницької діяльності в Україні, то більшість із них можна звести до невміння, а часом і просто небажання займатися обробкою й аналізом інформації про навколишні підприємства. На жаль цей факт тільки починає привертати увагу більшості українських підприємців, і мало хто з них може визначити тип необхідної для підприємства інформації, кваліфіковано організувати її пошук, уникнути ефекту дезінформації, вміло використовувати отриману інформацію при прийнятті рішення і для організації поточного контролю фінансово-господарської діяльності. Відсутність єдиного інформаційного простору, криміналізованість економіки, недосконалість чинного законодавства роблять сучасне українське підприємництво часом грою в „рулетку”.

Українські підприємства і організації змушені адаптуватися до умов політичної та соціально-економічної нестабільності і вести пошук адекватних рішень найскладніших проблем та шляхів

зниження загроз своєму функціонуванню. Катастрофічне старіння виробничого апарату і технологій, нестача фінансових ресурсів, особливо оборотних коштів, розрив коопераційних зв'язків поставили на межу виживання багато суб'єктів економіки.

У результаті перед переважною більшістю суб'єктів економіки України стоїть проблема створення системи економічної безпеки, здатної забезпечити зниження рівня загроз діяльності підприємств у ключових фінансово-економічних сферах [1, с. 126].

Поняття економічної безпеки підприємства перш за все означає стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування підприємства. Економічна безпека підприємства – комплекс складових, орієнтованих на подолання фінансово-економічних загроз підприємства. До джерел загроз економічній безпеці підприємства можна віднести негативні впливи, пов'язані зі станом фінансової кон'юнктури на ринках, форс-мажорні обставини та ін.

Економічна безпека підприємства характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких є рівень економічної безпеки. Для того щоб досягти найвищого рівня економічної безпеки, підприємство повинне стежити за забезпеченням максимальної безпеки основних функціональних складових системи економічної безпеки підприємства.

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом.

Виділяють наступні функціональні складові економічної безпеки підприємства: фінансову; інтелектуальну і кадрову; техніко-технологічну; політико-правову; екологічну; інформаційну; силову (безпека персоналу підприємства, її капіталу, майна) [2, с. 137].

Для забезпечення своєї економічної безпеки підприємство використовує сукупність ресурсів. Ресурси – фактори бізнесу, що використовуються власниками і менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу.

Можна виділити наступні ресурси підприємства:

1. Ресурси капіталу. Капітал підприємства у поєднанні з позиковими фінансовими ресурсами є основою підприємства і дозволяє купувати та підтримувати інші корпоративні ресурси, що спочатку відсутні у засновників даного підприємства.

2. Ресурси персоналу. Менеджери підприємства, штат інженерного персоналу, виробничих робітників і службовців з їх знаннями, досвідом та

навичками є основною, провідною і сполучною ланкою, що об'єднує в одне ціле всі фактори даного бізнесу, забезпечуючи втілення в життя ідеології бізнесу, а також досягнення цілей бізнесу.

3. Ресурси інформації та технології. Інформація, яка стосується всіх сторін діяльності підприємства є в даний час найбільш цінним і дорогим з ресурсів підприємства. Саме інформація про зміну політичної, соціальної, економічної та екологічної ситуації ринків підприємства, науково-технічна і технологічна інформація, що стосуються будь-яких аспектів даного бізнесу, інноваційна діяльність у методах організації та управління бізнесом дозволяє підприємству адекватно реагувати на будь-які зміни зовнішнього середовища бізнесу, ефективно планувати і здійснювати свою господарську діяльність.

4. Ресурси техніки та обладнання. На основі наявних фінансових, інформаційно-технологічних і кадрових можливостей підприємство купує устаткування, необхідне на думку менеджерів підприємства і доступне, виходячи з наявних ресурсів.

5. Ресурси прав. З розвитком цивілізації, виснаженням природних ресурсів і підвищенням цінності для бізнесу нематеріальних активів різко зросла роль даного ресурсу. Цей ресурс включає в себе права на використання патентів, ліцензії і квоти на використання природних ресурсів, а також експортної квоти, права на користування землею. Використання цього ресурсу дозволяє підприємству долучитися до передових технологічних розробок, не проводячи власних дорогих наукових досліджень, а також отримати доступ до різних можливих технологій розвитку бізнесу.

Забезпечення економічної безпеки підприємства – це процес реалізації функціональних складових економічної безпеки з метою запобігання можливих ризиків у господарській діяльності та досягнення максимального рівня економічної безпеки в даний час і в майбутньому.

Способи забезпечення економічної безпеки підприємства – це набір заходів і систем організації їх виконання та контролю, які дозволяють досягати найвищого рівня економічної безпеки підприємства [3, с. 159].

Розглянемо практичне функціонування даної схеми забезпечення економічної безпеки підприємства. Для здійснення цілей даного бізнесу на основі сформованої філософії підприємства його менеджментом розраховуються потреби бізнесу в різних ресурсах і формується набір ресурсів підприємства, за рахунок яких воно реалізує цілі свого бізнесу.

Найважливішим етапом забезпечення економічної безпеки підприємства є стратегічне планування та прогнозування, спрямоване на визна-

чення якісних параметрів використання ресурсів підприємства. Цей етап включає в себе розробку стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства. У цьому документі необхідно задати якісні параметри використання ресурсів підприємства в поєднанні з його організаційно-функціональною структурою та взаємозв'язками структурних підрозділів, а також деякі кількісні орієнтири для забезпечення функціональних складових та економічної безпеки підприємства в цілому.

Після розробки стратегічних планів діяльності підприємства необхідно провести оперативну оцінку рівня забезпечення і поточне планування економічної безпеки підприємства.

Аналіз рівня економічної безпеки підприємства проводиться на основі оцінки ефективності заходів щодо запобігання збитків і розрахунку функціональних і сукупних критеріїв економічної безпеки підприємства.

Поточне планування економічної безпеки підприємства здійснюється на основі розробки декількох альтернативних сценаріїв розвитку ситуації і розрахунку значень сукупного критерію економічної безпеки по кожному з них. Після вибору за результатами розрахунків кращого варіанту і аналізу інших розробляються оперативні рекомендації щодо поточного планування діяльності підприємства. Ці рекомендації не є стратегічно довгострокового характеру, вони лише задають якісні орієнтири поточної діяльності підприємства, де містяться кількісні завдання.

На основі оперативної оцінки рівня економічної безпеки підприємства і розроблених рекомендацій здійснюється оперативне планування фінансово-господарської діяльності підприємства, після чого проводиться практична реалізація розроблених планів [4, с. 104-115].

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємства з'являється інформація для аналізу стану його економічної безпеки. На основі цієї інформації оцінюються функціональні та сукупні критерії економічної безпеки підприємства, їх відхилення від планових значень, аналізуються причини виникнення цих відхилень. Після цього розробляються рекомендації щодо коригування набору корпоративних ресурсів, систем стратегічного та поточного планування фінансово-господарської діяльності підприємства, а також системи оперативного управління його діяльністю.

Виходячи з цього, економічно безпечним можна вважати такий стан економіки підприємства, при якому забезпечується надійний захист від зовнішніх і внутрішніх факторів, які загрожують її функціонуванню та існуванню, а економічно стійким – можливість функціонувати в режимі прийнятого стратегічного плану [5, с. 285].

Важлива характеристика економічної безпеки – здатність підприємства протидіяти негативним зовнішнім і внутрішнім загрозам. Загроза економічної безпеки – це сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють небезпеку нормальному функціонуванню підприємства і його існуванню. Такі загрози зазвичай цілеспрямовано впливають на різні об'єкти в складі підприємства, зокрема на:

- окремі її структурні підрозділи;
- якісні характеристики ресурсів або майна, наприклад, стан основних і оборотних фондів;
- окремі види діяльності підприємства;
- стан колективу підприємства.

Під стратегією економічної безпеки слід розуміти сукупність найбільш важливих рішень і заходів, спрямованих на забезпечення прийнятного рівня безпеки функціонування підприємства

Організація забезпечення економічної безпеки підприємства повинна включати такі етапи:

1. Виявлення складу і характеру загроз економічній безпеці та спрямованості їх дії;
2. Оцінку очікуваного збитку від дії загроз економічній безпеці;
3. Ранжування загроз економічній безпеці за важливістю, часом настання і т.д.;
4. Формування і вибір варіанту стратегії забезпечення економічної безпеки стосовно до тих чи інших загроз;
5. Визначення і реалізація конкретних заходів щодо забезпечення економічної безпеки [1, с.186].

Окрім прогнозованих загроз економічній безпеці на підприємстві можуть виникати і такі загрози економічній безпеці, які не можливо заздалегідь спрогнозувати. До таких загроз відносять ризики.

Ризик – це величина, що характеризує втрати, пов'язані з неправильними управлінськими рішеннями, прийнятими в результаті вивчення економічної, політичної та соціальної ситуації, в якій протікає діяльність підприємства. Оптимальне управлінське рішення має на увазі високу якість прогнозування тенденцій розвитку, що, у свою чергу, визначається якістю аналізу поточної ситуації.

Проблема ризику тісно пов'язана з поняттям стійкості великих підприємств. Саме настання ризику, як правило, причина негативних відхилень фактичного розвитку підприємства від передбачених стратегічним планом, що, як це випливає з наведеного вище визначення понять „економічна безпека” та „стійкість”, і є загрозою. Таким чином, ризик - це непередбачувана загроза економічній безпеці та стійкості функціонування підприємства.

Слід зазначити, що є окремі види господарської діяльності, в яких ризик піддається розрахунку, оцінці, і де методи визначення ступеня ризику відпрацьовані теоретично і практично. Це, насамперед, страхування майна, здоров'я і життя людей. Зрозуміло, що в даному випадку мова йде про вузькі, вкрай специфічні види господарської діяльності. Методи оцінки ризику, що застосовуються в таких видах діяльності, не можна використовувати інших галузях і сферах підприємництва.

Отже, освоюючи ринкові методи господарювання, сучасним українським підприємствам доведеться мати справу з невизначеністю і підвищеними ризиками. Підприємцю потрібно не уникати ризиків, а вміти їх відчувати, оцінювати і не переходити за допустимі межі.

Економічна безпека підприємства складається з декількох функціональних складових, які для кожного конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети, в залежності від характеру існуючих загроз. Основним чинником, що визначає стан економічної безпеки є володіння підприємством стійкими конкурентними перевагами. Ці переваги повинні відповідати стратегічним цілям підприємства. Реалії сьогодення дня і тенденції подальшого розвитку українського бізнесу диктують необхідність осмислення підходів до вирішення стратегічних завдань і проблем ризиків в економіці підприємства.

Необхідно пам'ятати, що головна роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства належить його персоналу. Кадровий потенціал чи ресурс – це основний ресурс підприємства, тільки він може приносити прибуток, проте одночасно персонал є джерелом внутрішніх загроз економічній безпеці. Завдання менеджменту підприємства - пошук і створення конкурентних переваг, тільки їх наявність та відповідність цілям та завданням підприємства може забезпечити йому економічну безпеку.

Висновки. Система економічної безпеки кожного підприємства індивідуальна. Її повнота і дієвість багато в чому залежать від наявної в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, що виділяються керівником підприємства, розуміння кожним із співробітників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від знань і практичного досвіду начальника служби економічної безпеки, який безпосередньо займається побудовою і підтримкою в „робочому стані” самої системи.

Таким чином, комплексна система економічної безпеки підприємства повинна включати в себе певну кількість взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства при досягненні ним основних цілей бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства: навч. посібник / Т. М. Іванюта. – К.: ЦУЛ, 2009. – 262 с.
2. Зубок М. І. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства / М. І. Зубок, Р. М. Зубок. – К.: Істина, 2004. – 144 с.
3. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.

4. Захаров О. И. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: навч. посібник / О. И. Захаров, П. Я. Пригунов. – К., 2008. – 257 с.

5. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / [Кириченко О. А., Сідак В. С. та ін.] – К.: Університет “Крок”, 2008. – 403 с.

6. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 436 с.

УДК 005.3:[65.012.8:33]+339.061.5

Ящук В. І.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА РІТЕЙЛУ

Обґрунтовується необхідність забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства ритейлу. Аналізуються проблеми корпоративного управління та ефективності бізнесу вітчизняних підприємств ритейлу, та чинники, що до них призвели. Окреслюються основні методи управління розвитком підприємства ритейлу. Зокрема, пропонуються комплексні стратегії з врахуванням кризової ситуації, та їх реалізації у коротко- та довгостроковій перспективі.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство ритейлу, управління розвитком.

V. Yaschuk

MANAGEMENT DEVELOPMENT AS METHOD OF PROVIDING OF ECONOMIC SECURITY OF RETAIL ENTERPRISE

In the article the necessity of providing of the proper economic strength of retail enterprise security is grounded. The problems of corporate management and efficiency of business of domestic retail enterprise, and factors, are analysed, that to them led. The basic methods of management development of retail enterprise are outlined. In particular, complex strategies are offered taking into account a crisis situation, and their realization in short-term and to the long-term prospect.

Keywords: economic security, retail enterprise, management development.

Вступ. У сучасних умовах фінансово-економічної кризи та нестабільності ринку успішний розвиток й функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності в значній мірі залежить від надійної, якісної та ґрунтовної системи економічної безпеки. Нагальна потреба у дослідженні питання економічної безпеки підприємства ритейлу виникла з появою великофор-

матних підприємств і на сьогоднішній день є актуальною.

Досвід роботи та наукові дослідження доводять, що всі вітчизняні підприємства ритейлу вимагають обґрунтованої та виваженої методики оцінювання й управління економічною безпекою. Це обумовлено високим рівнем конкуренції, необхідністю постійної адаптації організаційно-еконо-